

ESCOLES: EL MIRACLE DE PLUTARC

per MARCEL·LÍ DOMINGO †
Publicista i ex-Ministre d'Educació

Ha conegut el cronista en aquest darrer viatge que ha fet a Barcelona, dues institucions d'ensenyança ben europees: la Fundació Horaciana, agregada a l'Ateneu Enciclopèdic, i el Mont d'Or. Tota la virtut, tota l'eficàcia de cada una d'aquestes institucions estan en l'home de voluntat que tenen al capdavant: aquest home de voluntat se diu Manuel Ainaud, en el Mont d'Or; Pau Vila, en la Fundació Horaciana. Ells són l'ànima de ses escoles.

El cronista tenia ja vella amistat amb en Pau Vila i amb els alumnes de la Fundació Horaciana. En l'excursió que realitzaren aquest estiu, de Barcelona a València, se deturaren un parell de dies a Tortosa: el cronista, acompanyant-los, aprengué d'aquells noiets lliçons d'agudeses, d'inquietud espiritual, d'observació sostinguda; aprengué d'En Pau Vila la virtut europea d'entregar tot el ser a una obra que els ulls no podien veure ben acabada. Els deixebles, en l'excursió, no seguien al nostre costat, formats en filera, donant-se la mà, muts, amb el cap baix i la vista en terra: corrien els uns; els altres s'enfilaven a un pujol; altres es perdien, entre els arbres, per un corriol que ningú sabia on menava; altres, pausats, lents, greus, caminaven davant nostre parlant de problemes transcendents... No hi havia l'imposició de l'ànima del mestre en l'ànima dels alumnes: hi havia, per l'exemple de l'ànima del mestre, per la inquietud de l'ànima del mestre, el desenrotllament propi, egoista —si no es impròpia aquesta paraula— de l'ànima de l'alumne. Educar —«educere»— és desplegar, no és recarregar. Plutarc, dient que l'ànima és un gènere fecund que ha de desenrotllar-se per sí mateix, acabà amb els aforismes pedagògics que declaraven que l'ànima del nen és com un «vas buit» que l'educador pot omplir, o com una taula rasa sobre la qual l'estilet del mestre pot gravar els signes que vulgui. I heus aquí que Plutarc, que no ha passat encara per la memòria de tots els mestres espanyols, estava ja en el cor dels alumnes —fins els alumnes pàrvuls— de la Fundació Horaciana...

El cronista ha pogut veure ara amb els seus propis ulls aquest miracle de Plutarc: el miracle de davallar lentament, insensiblement, a una escola d'Espanya: el miracle de convertir als alumnes en sers actius, en sers que es forgin, no sols per sensacions, sinó per sentiments, que es moguin, no sols per allò que

sentin els altres, sinó per allò que sentin de sí mateixos: en sers que no aprenguin sols a escoltar als altres, sinó que sàpiguen escoltar-se a sí mateixos, que, com escrigué correctament Flaubert, se sentin viure.

Tot un matí veient la tasca dels mestres i dels alumnes de l'Horaciana, ensenya molt al que, com el cronista, confia els seus amors i les seves esperances a la cultura pedagògica del nostre poble. Per a pujar a la Fundació Horaciana, un ha de deturar-se en l'Ateneu Enciclopèdic, aquesta gran entitat cultural que patrocina totes les empreses sinceres d'extensió intel·lectual. Les classes de la Fundació Horaciana són petites, són alegres: en els angles hi ha tests de flors que un alumne s'encarrega de regar tots els matins: en les parets, lliures dels cartells insultants i africans de les nostres escoles, ressalten aquarel·les i dibuixos fets pels mateixos alumnes, apunts d'excursions realitzades o impressions originals de contalles curtes. El cronista pogué admirar les il·lustracions vibrants i sentides d'una narració sentimental de Raimond Casellas.

En cada classe no hi ha més que vint o trenta alumnes. El mestre està entre els nens, parlant amb ells, discutint amb ells, rient amb ells; aquella plataforma de nostres cruels escoles espanyoles, desde on el mestre imposa la seva voluntat i els seus càstigs, veient com els instructors prenen les lliçons de memòria o fan llegir als alumnes de menor edat, no existeix a la Horaciana: en aquesta la taula del mestre està a la mateixa alçada que les taules dels alumnes: no es donen lliçons de memòria. L'alumne no repeteix les paraules que veu en els llibres: medita les idees i sospesa els fets que, clarament, bonament, pacientment, va exposant-li el mestre. El cronista pogué apreciar-ho: en son obsequi —obsequi que torna a agrair des d'aquestes columnes— llegiren els alumnes un treball original sobre l'espectacle d'una fira a Barcelona. El treball d'un alumne era completament distint del de l'altre: l'un veia la fira per l'aspecte d'allò que podia perjudicar al comerç de la gran ciutat; l'altre la jutjava pel costat estètic, fixant-se en el que enlletgeixen els nostres passeigs aquestes barraques que hi claven per alguns dies; l'altre, melancòlicament, se deturava a considerar la vida dels pobres firaires, errabunds, dormint sota la lona, sense casa, sense llar... El cronista vegé el naixer d'una ànima, l'imposició d'un esperit-infant, en cada escrit.

Les de classes de pàrvuls i elemental de l'Horaciana estan confiades a dones. Al cronista no li cal escriure els noms d'aquestes dames admirables: ne té prou amb consignar el fet, per a inclinar reverend el cap. La Fundació Horaciana, que és en tot una noble anticipació de l'escola futura, és en aquest punt la més alta concreció d'aquesta esperança. ¿Quin dubte hi ha que ha d'ésser la dona, l'amor de la dona, la sollicitud de la dona, les mans acaroadores, les mans previsoras, les mans dolçament severes de la dona, les que han de guiar els nostres primers passos, les que han d'obrir-nos el camí que cada home ha de seguir en la vida? Els Estats Units ens ofereixen un notable exemple del que deu —no del que pot— esperar-se de la influència de la dona en l'ensenyança. Aquestes generacions d'homes forts capaços de portar endavant les més crues empreses, d'homes pioners que han conquistat un lloc d'homes per els Estats del Nord d'Amèrica, han estat dirigides en els seus primers anys, per la paraula suau, per la paraula feble d'una dona.

El cronista, diria —ja com a resum d'aquestes impressions— i ho diria senyalant amb nota forta aquest detall final, que la educació de l'Horaciana participa més d'un caràcter exclusivament artístic que d'un caràcter científic. Hi

ha en els seus mètodes, en els seus procediments, en la disposició general i particular de les classes, més art que ciència, més força artística que força científica. El cronista aplaudeix aquesta tendència. S'ha de fer sentir, s'ha de fer viure l'ànima dels nens espanyols; tota la nostra ineptitud europea està, sens dubte, en aqueixa sequedat de l'esperit que no plora, que no crida, que no es solleva, que no s'entusiasma; en aqueixa sequedat de l'esperit que no sent el dolor, que rep les sensacions com rep la fossa un cadàver. No és la lletra: és l'ànima de la lletra, és la petjada que la lletra deixa en l'ànima el que ens fa homes. Plató conta per analitzar els homes, més en l'art que en el sentiment religiós. Amar les lletres escriu Compayré, mantenir comerç amb les muses, practicar la música i el ball, tal és pels grans esperits d'Atenes l'encadenament vers la perfecció moral. A son judici, l'educació moral és sobre tot una educació artística i l'ànima s'eleva al bé per allò que és.

I una perfecció moral és la que ens és necessària, com el pa, als espanyols. Ho senten els que no passaren mai per una escola; ho saben els que hi passen la meitat de la vida i l'altra meitat demanant sa extensió; ho desitgen els pobres, ho clamen els rics; ho exigim tots. Ara, que per conseguir-ho, en general, són necessaris uns quants milions, milions que no és honrat ni just arrencar a la misèria espanyola; el que ha de fer-se és, avui per avui, habituar a les nostres classes contributives a l'idea de fer un sacrifici per l'ensenyança, quan, com en la Fundació Horaciana, hi ha plenes garanties de que els seus diners no cauran ni en el fons d'un pou, ni en les mans inhàbils o sàbiament dolentes.

De «El Poble Català» del 14 de desembre de 1910.